

Mai 2014

Diolch yn fawr iawn i'r holl bysgotwyr sydd wedi ein helpu hyd yn hyn. Mae eich cyfraniadau yn wirioneddol bwysig i ni ac yn galluogi data hanfodol i gael eu casglu er mwyn dyfodol pysgodfeydd Cymru.

Gwyliau Bwyd Môr

Y penwythnos diwethaf fe wnaeth tîm EFF fynd i wyl "Blas y Môr" a gynhaliwyd yn Aberdaron. Edrychwch ar ein tudalen Facebook (<https://www.facebook.com/fisheriesconservation>) i weld y newyddion a'r lluniau o'r digwyddiad. Yr haf hwn, byddwn yn mynychu gwyliau bwyd môr eraill o amgylch Cymru. Dewch i'n gweld yn un o'r gwyliau canlynol:

Mehefin 28, 2014 – Wythnos bysgod Sir Benfro (Aberdaugleddau)

Awst 16, 2014 – Gŵyl Môr i'r Glannau (Aberystwyth)

Awst 30, 2014 – Gŵyl Bwyd Môr Menai (Porthaethwy)

Byddwn yn siarad am y gwahanol ymchwil rydym yn ei wneud, yn arddangos yr offer ymchwil a'r gêr pysgota a ddefnyddiwn, ac yn dangos fideos rydym wedi'u tynnu o dan y dŵr. Mewn rhai gwyliau byddwn yn dangos anifeiliaid byw.

Gobeithiwn eich gweld yno!

Cregyn Bylchog

Y prawf dwyster pysgota

Roedd y prawf dwyster pysgota wedi'i gynllunio i asesu effaith treillio am gregyn bylchog yn ACA Bae Ceredigion. Cwblhawyd y cyfnod cyntaf yn llwyddiannus.

Crynodeb cyflym:

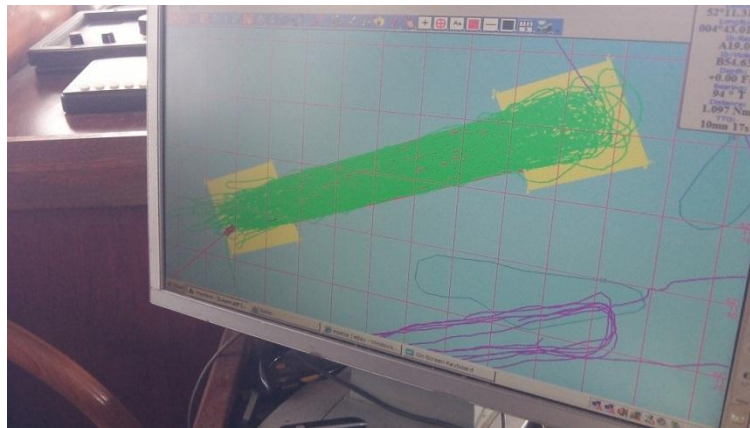
Fe wnaethom arolwg cyn effeithiau ar y cwch ymchwil, y Tywysog Madog ym mis Mawrth yn yr ardal gaeddig o ACA Fae Ceredigion. Fe wnaeth pum cwch treillio cregyn bylchog (4 o Gymru ac 1 o Loegr)

a ddewiswyd drwy broses tendr agored bysgota cyfanswm o 17 o ardaloedd ar ddwyster pysgota gosodedig. Gwnaed arolwg ôl-ffaith ar y Tywysog Madog ym mis Mai.

Yr arbrawf mewn niferoedd:

Nifer y cychod oedd yn cymryd rhan:	5
Cyfanswm nifer y cychod treillio a ddefnyddiwyd:	50
Nifer yr oriau a bysgotwyd:	1118
Nifer yr oriau treillio a bysgotwyd:	12030
Nifer y bagiau a gafwyd i'r lan:	7800*
Cynnyrch cig y gragen fylchog:	29.6 tonnes*
Arwynebedd gwely'r môr a bysgotwyd:	i'w gadarnhau
Refeniw a gynhyrchwyd:	£301 963.92
Ffioedd am bysgota:	£246 017.79
Cyllid a gynhyrchwyd ar gyfer gwyddoniaeth:	£55 946.13

* = amcangyfrif yw ffigurau ar hyn o bryd

Traciau un o'r cychod pysgota mewn safle sy'n cael ei bysgota'n drwm. Mewn gwyrdd: traciau'r cwch yn mynd dros y blwch coch lle gofynnwyd i'r cwch bysgota; mewn melyn: y 2 ardal ble gofynnwyd i'r cwch droi. Mae'r cynllun yn dangos y cywirdeb uchel sydd gan rhai cychod pysgota wrth bysgota.

Bu'n rhaid atal yr arolwg ôl effaith hanner ffordd drwodd oherwydd gwyntoedd cryfion o'r gorllewin, ond serch hynny fe wnaethom ddal i gael set gyflawn o samplau oedd eu hangen ar gyfer yr astudiaeth wyddonol (aml drawst, sgan ochr, treillio trawst, bachiadau a rhai fideos).

Mae'r data yn cael ei brosesu nawr a bydd y canlyniadau ar gael cyn gynted â phosibl. Gobeithiwn fod mewn sefyllfa i rannu ein casgliadau gyda chi erbyn diwedd y flwyddyn. Bydd y rhain yn cynnwys casgliadau am effaith ffisegol treillio cregyn bylchog ar wely'r môr a'i effaith ar y ffawna sy'n byw yn y môr ac ar wely'r môr.

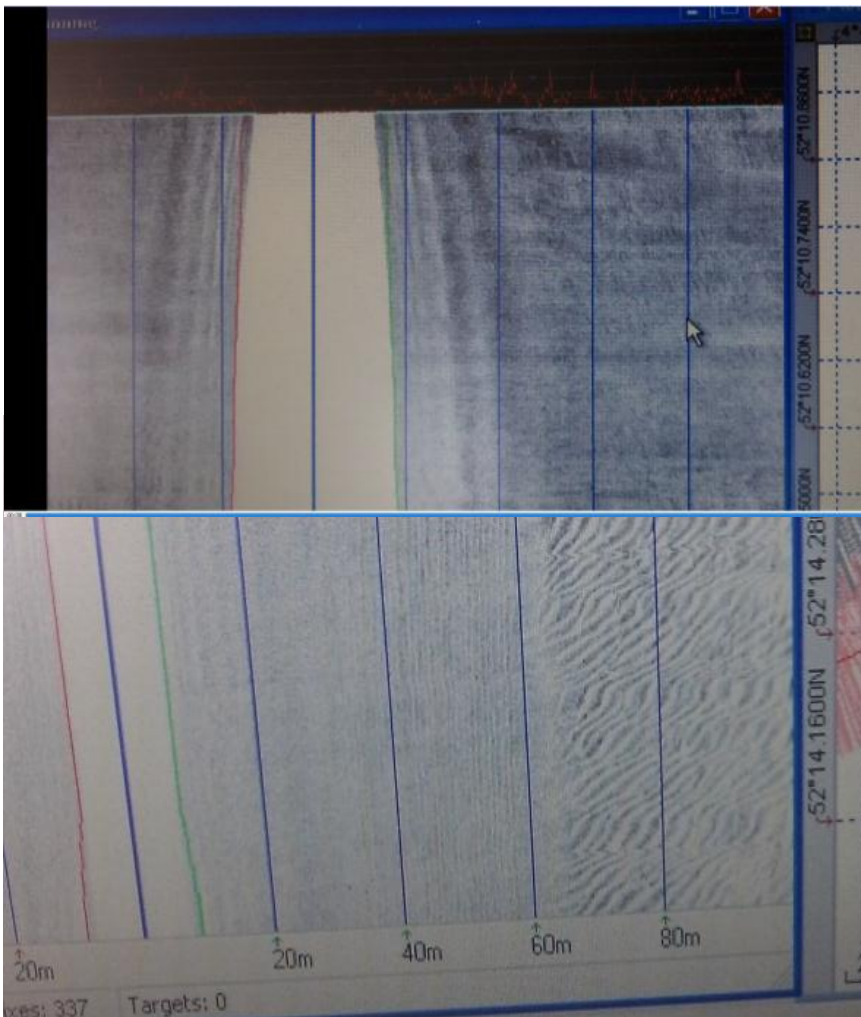
Bydd arolwg arall i fonitro sut mae gwely'r môr yn adfer yn yr ardal arbrofol yn yr hydref, a bydd y canlyniadau hyn ar gael erbyn diwedd y prosiect ym mis Mai 2015.

Rhai sylwadau rhagarweiniol:

- Yn ystod yr arolygon cyn ac ar ôl treillio, dangosodd rhai fideos ddwyster uchel o gregyn bylchog yn byw ar ben y gwaddodion neu hyd yn oed wedi troi ben ucha'n isaf ar wely'r môr, pan wyddom eu bod fel arfer yn claddu eu hunain ychydig yn y gwaddodion, gyda'r gragen fflat ar y top

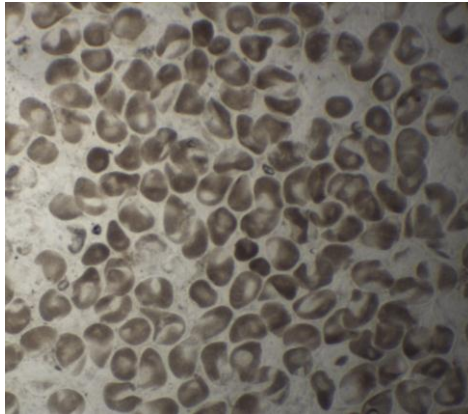
- Adroddwyd fod cynnyrch y cregyn bylchog yn salach yn yr ardal arbrofol nac mewn ardaloedd eraill o ddyfroedd Cymru ar yr un pryd
- Tra roedd amrywiaeth o ffawna bach wedi'i gasglu yn y maint rhwyll bach o'r treillio trawst yn ystod arolwg y Tywysog Madog, ychydig iawn o sgil ddaliadau ac amrywiaeth isel o rywogaethau oedd wedi'u dal yn y rhwydi treillio ar fwrdd y cwch pysgota (*rhoir niferoedd mewn adroddiadau yn y dyfodol*)
- Ni ddangosodd yr ôl gwasgariad o'r arolwg aml drawst y creithiau a adewir gan y treillio ar wely'r môr tra roedd y sgan ochr yn dangos marciau clir mewn rhai mathau o gynefinoedd.

Cipluniau o sganiau ochr ar fwrdd y Tywysog Madog. Top: Dim arwydd o effaith pysgota – llawr graeanog posibl. Gwaelod: Gwahaniaeth clir rhwng pysgota ar y chwith ble gallwch ddal i weld y marciau a adawyd gan y rhwydi treillio ac ar y dde ble gallwch ddal i weld y crychau yn y tywod, sy'n awgrymu dim pysgota neu bysgota llai dwys.

Sylwer: mae'n rhaid archwilio'r delweddau hyn mewn perthynas â lleoliad y traciau pysgota – mae'n debygol y bydd y gwahaniaethau rhwng ardaloedd sy'n cael eu pysgota a'r rhai nad ydynt yn cael eu pysgota yn amlycach ar y crychau yn y tywod yn hytrach nag yn y graean yn syth ar ôl treillio. Mae treillio fel arfer yn digwydd ar fannau graeanog, sef y math o gynefin sydd orau gan gregyn bylchog.

Samplo'r haf

Wyau cragen Aberffro dan y microsgop. Rydym yn gweithio ar ddull i echdynnu a chyfri'r wyau o gregyn bylchog aeddfed i weld os oes gwahaniaeth mewn ffrwythlondeb gydag oed.

Diolch i nifer o bysgotwyr sy'n cymryd rhan rydym wedi dechrau ar ein hastudiaeth yn edrych ar atgenhedlu yng nghragen Aberffro (King scallop, *Pecten maximus*). Rydym yn casglu cregyn Aberffro yn wythnosol o wahanol fannau i edrych ar eu haeddfedrwydd yn ystod y flwyddyn sydd i ddod. Drwy samplu'n wythnosol gobeithiwn weld patrymau atgenhedlu a darganfod os oes ganddynt nifer o amseroedd silio drwy'r flwyddyn, ac os ydyw hyn yn gwahaniaethu mewn amseru rhwng gwahanol ardaloedd. Rydym hefyd yn datblygu dull i gyfrif nifer yr wyau (ffrwythlondeb) mewn oedolyn aeddfed. Rydym wedyn yn gobeithio cymharu ffrwythlondeb y cregyn bylchog o wahanol oedran i weld os oes oedran arbennig pan fydd y cregyn bylchog ar uchafbwynt eu atgenhedlu.

Pysgod adeiniog

Draenogiaid môr

Gwelir yma gonadau draenogyn môr benywaidd yn barod i silio yn y cyfnod aeddfed/silio

Mae casglu data o gonadau draenogyn y môr yn ystod y tymor silio (Tachwedd 2013-Ebrill 2014) newydd orffen gyda tua 220 o ddraenogiaid môr wedi'u dadansoddi. Mae'r llun diddorol ddaeth o'r casglu data hwn yn dangos fod uchafbwynt y tymor silio 2013-2014 ym mis Mawrth, pan oedd y

mynegai gonad-somatig yn uchel ar gyfer gwrywod a benywod. Mae cymharu'r rhain gyda data a gasglwyd yn flaenorol o amgylch y Deyrnas Unedig rhwng 1982 a 1990 (Pawson a Pickett, 1996) yn dangos lleihad yn hyd y tymor silio. Gallai hyn fod yn berthynol i amodau hinsoddol yn ystod tymor 2013-2014. Bydd casglu data cyffelyb yn cael ei wneud yn ystod y tymor silio nesaf i asesu amrywiad posibl yn y patrwm hwn.

Mae angen i ni wneud y dadansoddiad o hyd pan mae'n aeddfed ond mae canlyniadau rhagarweiniol yn dangos lleihad ym maint draenogyn môr aeddfed o'i gymharu â 30 mlynedd yn ôl. Fodd bynnag, ni wnaeth gêr detholedd rhwydi tegyll (y prif gêr pysgota a ddefnyddir yn ystod y tymor silio y draenogyn môr) ganiatáu i ni gasglu niferoedd arwyddocaol o ddraenogiaid môr dan 38 cm o hyd, sydd wedi atal cael darlun cadarn o faint pan maent newydd gyrraedd aeddfedrwydd. Cyflwynir cais am drwydded newydd i gasglu draenogiaid môr heb fod o lawn faint er mwyn llenwi'r bylchau ar gyfer y tymor silio nesaf.

Cwblhawyd y dadansoddiad isotopau sefydlog cyntaf ar gen draenogiaid môr a samplwyd o 8 ardal allweddol o amgylch Cymru. Dangosodd hyn ganlyniadau rhagarweiniol gwirioneddol ddiddorol gyda graddiant cyffredinol yn y signal nitrogen fesul lledred. Er fod y dadansoddiad gwahaniaethu o'r grwpiau o ddraenogiaid môr a ddaliwyd yng Ngogledd, Canol a De Cymru yn dangos gwahaniad i ryw raddau rhwng y rhanbarthau, mae angen cynnydd ym maint y sampl i gael gwell llun o'r patrymau a ganfuwyd ac o bosib i gynyddu'r gwahaniad o'r olion bysedd isotopig rhwng grwpiau.

Cyfweliadau economaidd

Mae'r dadansoddiad o'r cyfweliadau economaidd wedi dechrau ac mae adnabyddiaeth o segmentau'r llynges o safbwynt technegol ac economaidd yn cael eu hasesu. Bydd yr holl ddadansoddiad yn seiliedig ar yr wybodaeth a geir o'r strwythur economaidd a gasglwyd yn ystod y cyfweliadau, gyda chyfanswm o 56 o gychod wedi eu cofnodi. Diolch unwaith eto i'r holl bysgotwyr sy'n rhan o'r arolwg.

Holiadur Pysgotwyr

Mae holiadur gwybodaeth pysgotwyr yn cael ei gynnal ar hyn o bryd gyda physgotwyr ledled Cymru a bydd yn parhau tan y gwanwyn a'r haf. Hyd yn hyn cwblhawyd 60 holiadur; 29 yng Ngogledd Cymru, 10 yng Nghanolbarth Cymru a 21 yn Ne Cymru. Rydym yn gobeithio cael y rhan fwyaf o'r holiaduron wedi'u cwblhau erbyn diwedd haf 2014 a gallu symud i gyfnod dadansoddi. Rydym yn gobeithio trefnu cyfweliadau gyda physgotwyr, felly os oes gennych ddiddordeb cysylltwch â Julia (j.pantin@bangor.ac.uk)

Gallwch hefyd gofrestru ar ein gwefan (cliciwch ar y ddolen 'Cymryd Rhan' ('Get Involved') ar <http://fisheries-conservation.bangor.ac.uk>)

Mae'r holiadur hwn o'r pwysigrwydd pennaf gan y bydd yn canfod ardaloedd o'r arfordir sydd bwysicaf i bysgotwyr, yn darparu portffolio o dystiolaeth annibynnol i'r diwydiant pysgota i'w ddefnyddio wrth fynd rhagddo, a llywio ein dealltwriaeth o fioleg y rhywogaethau masnachol pwysig yng Nghymru.

Cramenogion

Arolwg cynefin meithrinfa

Mae gennym fyfyrwr o'r Iseldiroedd yn gweithio gyda ni yr haf hwn, a fydd yn gwneud yr arolwg cramenogion ifanc. Croeso cynnes i Babette! Bydd samplô'n digwydd gan ddefnyddio cewyll gorgimychiaid gyda maint rhwyll fach, wedi eu gosod o'r cychod pysgota. Byddwn yn samlo mathau gwahanol o gynefinoedd i ddarganfod pa rai sydd orau gan y cranc coch a'r cimwch. Mae'r gwaith hwn yn parhau ein harolygon yr haf diwethaf.

Cimychiaid

Oherwydd y dyfroedd cynnes y gwanwyn hwn, rydym wedi bod yn monitro niferoedd da o gimychiaid ers diwedd mis Mawrth. Pwrpas y samlo ar y môr ac yn y porthladd yw i fonitro cyfnod bwrw cramen, amseru atgennedlu, presenoldeb benywod sy'n cario wyau, cyfnod datblygu wyau ac ail-ddal cimychiaid sydd wedi eu tagio. Mae hyn yn ychwanegol at y data amllder maint, hyd-pwysau, cymhareb rhyw a dalfa fesul uned ymdrech.

Amseriad atgennedlu, cyfnod datblygu'r wy a ffrwythlondeb

Wyau cimychiaid dan y microsgop – gallwch weld y llygaid a dechrau gweld siâp larfa'r cimychiaid

Mae'n myfyrwr MSc wedi dechrau gweithio ar ei brosiect gyda ni yr haf hwn yn edrych ar amseru atgennedlu, cyfnod datblygu wyau a ffrwythlondeb cimychiaid. Mae gennym hefyd ddau fyfyrwr sydd ar interniaeth haf ac wedi eu lleoli yn y de yn arsylwi ar fwrdd y cychod, a mesuriadau morphometrïg cimychiaid. Rhagor o newyddion i ddilyn wrth i'r prosiectau gychwyn o ddifri!

Am ragor o wybodaeth am unrhyw ran o'r gwaith hwn, cysylltwch â Natalie Hold

n.hold@bangor.ac.uk

01248 382850

Cranc coch

Cranc coch ifanc, *Cancer pagurus*

Cynnydd wrth Fwrw Cramen

Mae grŵp arall o Brifysgol Bangor yn edrych ar ymatebion i straen yn y cranc coch (Brown crab) *Cancer pagurus*, dan wahanol senarios o newid hinsawdd. Tra maent yn cadw'r crancod yn yr acwaria, rydym yn cymryd mantais o'r cyfle i fesur y crancod cyn ac ar ôl iddynt fwrw eu cramen i weld faint maent wedi'i dyfu rhwng bob bwrw cramen. Bydd y prosiect wedi'i orffen erbyn diwedd Mehefin!

Prosiect Gradd Meistr

Mae'n myfyriwr MSc wedi dechrau'r gwaith sy'n edrych ar fynegai crancod coch. Rhagor o newyddion i ddilyn!

Samplo proseswyr

Rydym yn samplo gan broseswyr yng ngogledd a de Cymru i gasglu data cyfres amser ar bwysau, y cyfnod wrth fwrw cramen, amllder hyd a ratio rhyw crancod a chimychiaid. Gan mai dim ond fesul pwysau y mis y cofnodir data dalfeydd misol, bydd hyn yn darparu peth goleuni ar sut mae'r dalfeydd yn newid o fis i fis.

Cregyn moch mwyaf

Prosiectau Gradd Meistr

Mae'n dau fyfyrwr MSc wedi dechrau ar eu gwaith. Maent wedi bod allan gyda Jodie yn tagio'r gragen foch fwyaf yng ngogledd Cymru, gyda trip arall wedi'i drefnu i dagio yn y de. Byddwn yn

amcangyfrif y cyflenwad lleol a symudiadau tymor byr y cregyn moch mwyaf. Rydym yn defnyddio bandiau elastig trwchus (dull a ganfuwyd i fod yn fwyaf dibynadwy yn ystod astudiaethau tymor byr) ar gyfer tagio. Ar hyn o bryd mae gan y ddau fyfyrwr ail astudiaeth cadw tagiau yn asesu'r bandiau y byddwn yn eu defnyddio ac arbrawf arall yn edrych ar ymddygiad ar ôl tagio.

Rhagor o newyddion a lluniau o'r gwaith yn fuan!

Y Gronfa Pysgodfeydd Ewropeaidd:
Buddsoddi mewn Pysgodfeydd Cynaliadwy
European Fisheries Fund:
Investing in Sustainable Fisheries

Llywodraeth Cymru
Welsh Government